

Latvijas politiskās elites cirkulācijas tendences (1993–2010)

Lelde Metla-Rozentāle

Rīgas Stradiņa universitāte, Eiropas studiju fakultāte, Politikas zinātnes katedra, Latvija

Ievads. Laika posmā no 1993. līdz 2010. gadam Latvijā ir notikušas 6 parlamenta vēlēšanas un tikusi ievēlēta 5., 6., 7., 8., 9. un 10. Saeima. Saeima ir Latvijas Republikas augstākā likumdevējvaras institūcija, un to veido 100 vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās ievēlēti tautas priekšstāvji – politiskā elite.

Postsociālisma valstu eliti raksturojošās pazīmes ir mantotas vēl no totalitārisma perioda valsts pārvaldes sistēmas. Eliti raksturo izteikta vienotība un minimāla diferenciācija, proti, elite ir iekšēji saliedēta un darbojas nošķirti no pārējās sabiedrības. Savukārt vēlākajā laika posmā elitei raksturīga tās iekšējās vienotības mazināšanās, iekšienē esošās grupas sāk savā starpā konkurēt un cīnīties par līdera pozīcijām. Vienlaikus elite kļūst atvērtāka, tajā tiek rekrutētas personas, kas līdz tam pilnībā tika izslēgtas no dalības elites struktūrā. Jaunu elites dalībnieku rekrutācija (elites cirkulācija) liecina par tās attīstību un pilnveidi, savukārt pretējs process liecina par tās stagnāciju un apdraud valsts stabilitāti un attīstību.

Darba mērķis un metodes. Pētījuma rezultātā tiks noskaidrots, kāda – cik noslēgta vai atvērta – ir bijusi Latvijas politiskā elite aplūkotajā laika posmā (1993–2010), kādas ir tai raksturīgās cirkulācijas tendences un kā tas var ietekmēt elites darba kvalitāti. Lai iegūtu skaitlisku informāciju par to, kādas personas un cik reizes ir tikušas ievēlētas Saeimā, kā arī ieceltas parlamentāros amatos, tika izmantoti CVK materiāli – Saeimas vēlēšanu rezultāti, kā arī Saeimas arhīvā pieejamā informācija par deputātu parlamentāro darbību.

Rezultāti. Aplūkotajā laika periodā kopumā ir tikuši ievēlēti 600 Saeimas deputāti. Iepazīstoties ar ievēlēto Saeimas deputātu personas datiem, var secināt, ka faktiski minētajā laika periodā ir tikušas ievēlētas 454 personas, proti, vidēji 37% no visiem deputātiem ir tikuši ievēlēti atkārtoti. Visvairāk personu ir tikušas ievēlētas 2 reizes – 51% no visiem atkārtoti ievēlētajiem, 35% deputāti atkārtoti ievēlēti 3 reizes, 4% atkārtoti ievēlēti 4 reizes, 1% atkārtoti ievēlēti 5 reizes, bet 2 personas (0,4%) atkārtoti ievēlētas visas 6 reizes. Novērojama tendence, ka personas iekļaušanās politiskajā elitē notiek vienā nepārtrauktā laika posmā, savukārt persona, kas ir zaudējusi savas pozīcijas politiskajā elitē, vairs tajā neatgriežas.

Savukārt, analizējot parlamentāros amatos iecelto personu cirkulāciju, var secināt, ka no visiem Saeimas deputātiem parlamentāros amatos iecelta puse jeb 53% no visiem ievēlētajiem deputātiem. Savukārt, ja ņem vērā faktu, ka ceturtdaļa no deputātiem ir tikusi ievēlēta atkārtoti, tad vēlētos parlamentārus amatus kopumā aplūkotajā periodā ieņēma 70% no Saeimā pārstāvētajām personām.

Secinājumi. Salīdzinot visu aplūkoto Saeimas vēlēšanu rezultātus, var secināt, ka vislielākā elites cirkulācija novērojama 10. Saeimas vēlēšanu rezultātā, kur pilnībā nomainījās vairāk nekā puse no visa Saeimas sastāva, otru pusi veidojot personām, kas politiskajā elitē atrodas ne ilgāk kā kopš 8. Saeimas ievēlēšanas brīža (izņēmums ir 2 personas, kas atrodas elitē nepārtraukti kopš ievēlēšanas 5. Saeimā); nedaudz zemāki, tomēr līdzīgi rādītāji novērojami, notiekot apmaiņai starp 5. un 6., kā arī 6. un 7. Saeimas deputātu sastāvu. Savukārt visminimālākā elites cirkulācija notikusi, mainoties 7. un 8., kā arī 8. un 9. Saeimas deputātu sastāvam. Tas liecina, ka elites atvērtība un pieejamība plašākam sabiedrības lokam Latvijā ir notikusi viļņveidīgi. Vienlaikus vērtējot to, cik no Saeimā ievēlētajām personām ir ieceltas parlamentāros amatos, rezultāti liecina, ka elites iekšējās cirkulācijas rādītājs ir salīdzinoši augsts. Tas liecina par elites iekšējo vienotību – vēlmi apmierināt visu iesaistīto pušu intereses un visiem dot vienlīdzīgas iespējas, tādējādi nodrošinot savstarpēju atbalstu un saliedētību. Saskaņā ar teorētiskajām vadlīnijām iegūtie rezultāti liecina par elites vēlmi attīstīties un pilnveidoties, saprotot, ka bez jaunu biedru rekrutācijas tas nav iespējams, vienlaikus būtisku uzmanību veltot arī elites iekšējās vides saliedēšanai un vienotības stiprināšanai.